

8

MESEČNIK ZA LJUDSKO PROSVETO

V

Stjepan Radić — mrtev.

ne 20. junija 1928 je fanatičen velesrb Puniša Račić streljal na poslance Hrvatske seljačke stranke in težko ranil njenega tvorca in voditelja Stjepana Radića. Dne 8. julija se je Radić vrnil iz belgrajske bolnice v Zagreb, svečano sprejet od ljudstva. Mesec pozneje, dne 8. avgusta 1928., je umrl.

Sedaj ob smrti ga slave vsi, tudi tisti, ki so ga v življenju sovražili, ki so ga proglašali za varalico in človeka, s katerim se ne more živeti v skupni državni hiši. Slave ga in objokujejo celo ljudje, ki so ga zaradi njegovega političnega udejstvovanja vlačili po ječah in zaporih, mu uničevali eksistenco in rodbino. Za državnika in duhovnega velikana ga proglašajo sedaj ob smrti tudi tisti, ki so ga dolga leta obsojali kot veleizdajalca domovine in antidržavnega človeka. Velika je hinavščina tega sveta. To je duh gospode.

Ob njegovi krsti pa molče stoje tudi stotisoči tistih, ki jim je bil politični, kulturni in socijalni vodnik, stoji velika armada tistih, ki so se ž njim skupaj bojevali za ideale, katere je oznanjal. Ti se dajo ljudsko izraziti v dveh krepkih stavkih: „Vera v Boga in seljačka sloga!“ in „Iz pravice in mira, svoboda izvira!“ To so bojna gesla tistih, ki so pošteni, delovni in miroljubni. To je duh kmetov - delavcev.

Stjepan Radić je bil sin kmeta - delavca in hrvatske matere. Velike so njegove zasluge za hrvatski narod. Še večje so pa njegove zasluge za kmetско-delavsko ljudstvo v obče. Mnogo ima dandanes svet ljudi, ki se pečajo s politiko. Med nje često zaidejo tudi ljudje, ki mislijo predvsem na sebe in na zaslužek pri tem javnem narodnem poslu. Ti ljudje nimajo zaslug ne za ljudstvo, ne za narod, ne za državo. Zato jih navadno ob smrti tudi nihče ne slavi. Resnični politiki so pa oni, ki ustvarjajo in ki po svoji smrti zapuščajo narodu velika dela. Vse kar so z delom in mislijo ustvarili, ni več njihova zasebna lastnina, ampak je kolektivna last vsega naroda. Takšen politik je bil Stjepan Radić.

Kaj pa je ustvaril, da ga tako zelo slavi ljudstvo?

Stjepan Radić se je v svoji mladosti veliko učil in veliko pisal. Kar se je v tujini naučil, to je dal dalje, svojemu hrvatskemu narodu. Ta hrvatski narod pa je bil neveden kmetски delavec, brez socijalne zavesti, tlačен in izkoriščan. Na svoji vrvi ga je „vodila“ razna domača in tuja gospoda, ki je skrbela za svoj blagor na njegov račun. Stjepan Radić je v mlajših letih dolga leta pisal in izdajal revijo „Hrvatska Misao“, kjer je razlagal svoje filozof-

ske, ekonomske, socijalne in politične nauke. Mislil je, da bo miselno predrugačil hrvatsko inteligenco, jo vrnil nazaj ljudstvu, iz katerega je izšla, in jo pridobil za delo v korist naroda in domovine. Kakor je pozneje sam rekel in zapisal, se je tedaj motil. Po dolgih letih je spoznal, da je to njegovo idealno prizadevanje brezkoristno, kajti ta gospoda je bila že črviva, moralno pokvarjena. Zato se je podal nazaj v vas, iz katere je izšel, med kmetsko ljudstvo in ga je začel organizirati v njegovi lastni, to je v seljački stranki najprej politično. Ker je bil ta bedni kmetijski delavec neveden, ga je začel vzgajati tudi kulturno, najprej s tem, da ga je začel s pomočjo posebne izobraževalne organizacije učiti branja, pisanja in računstva. Ker so bili gosto obljudei kmetijski domovi ogroženi in v gospodarskih stiskah, je pokazal ljudstvu pot samopomoči v združni organizaciji. Ta delovni sloj, ki je bil doslej zadnji, od vsakogar preziran in zaničevan, mora postati prvi, je rekel. Ta kmet-delavec je tako številen, toliko ga je, da ima samo on pravico do naziva narod. Ljudstvo je narod, ne tista tenka gosposka plast na njegovih hrbtisčih, ki je nacijonalistična, ne narodna, ki zna narodne stoletne tekovine samo prodajati, ne pa braniti in pomnoževati.

Stjepan Radić je to neštetokrat govoril. Dne 6. avgusta 1926 je rekel v Travniku, govoreč v duhovni moči seljačke stranke sledeče:

„Naša stranka je po svojem imenu v prvi vrsti hrvatska. To znači, da je narodna, toda ne nacijonalistična, šovinistična, nestrpna. Pred, zlasti pa po vojni, so se našli v mnogih državah, posebno tudi pri nas, mladi ljudje, ki so se začeli zvati nacijonalisti. Po vojni pomeni nacijonalizem takšno rodoljubje, ki je samo sebi cilj, ki se ničemur noče pokoriti in ki o vsakem drugem narodu misli, da je nižji od njega. Nacijonalizem je nestrpljiv in neznosen. On ne vpraša za človečnost. To vidimo zlasti v Italiji. — Takšen nacijonalizem na srečo v naši državi ni mogel dolgo vladati. Ti ljudje pravijo o sebi: Mi smo Jugosloveni in v imenu tega nacijonalizma, ki je prvenstveno ideja, imamo pravico in dolžnost vse ostale najpreje prezreti, a potem streti. Toda streti nas ne morejo, hvala Bogu, zato jim ostaja le prezir brezmočnega besa, a na žalost tudi posamezni zločini takšnega besnila.“

Tega nečlovečanskega nacijonalizma, ki je sam sebi namen, je pri naši inteligenci še veliko, kajti tako so jo učili in še jo tako uče. Zločin Puniše Račića, vsled katerega je sedaj umrl Stjepan

Radić, je naraven zaključek te samo nacionalistične ideologije, ki je po svojem bistvu nasilniška.

Glede socijalnega pomena seljačke stranke je rekel Stjepan Radić ravno na tem predavanju:

„Z osnovanjem seljačke stranke se mi nismo odrekli državnemu pravu (hrvatskemu, namreč!) temveč smo mu dali le novo življenje, novo vsebino. Ako bi kmet dobival batine še dalje v svobodni Hrvatski, ako bi grofi, popi in židi v njej gospodarili, bi to ne bila tista Hrvatska, ki jo hočemo mi. Ko gradimo hišo, hočemo vedeti, kdo bo v njej gospodar, ali naj bo kmet sluga, kot doslej, i popu i grofu i trgovcu i trgovčiču? Tisti, ki koplje in orje, ki iz zemlje prideluje kruh, je narod in najčistejše plemstvo. Mi otvarjamo oči, da morejo ljudje misliti z lastnimi možgani. S tem, da smo vso politiko postavili na temelj presoje, smo izvršili pravo duhovno revolucijo. — Naša seljačka stranka je dobila širok socijalni temelj in se je že pred vojno razvila v tri pravce. Rekli smo, da narod nima večnih neprijateljev, ne doma ne zunaj. Imeli smo gospodo, velikaše in škofe. Neki velikaši so se pomadžarili, drugi ponemčili, a tretji poturčili. Potem smo ločili vero v politike. Rekli smo: Vero priznamo in spoštujemo, tudi cerkev, kakor je k nam prišla, toda politiko mora voditi narod sam. Potrebno je bilo najprej osvoboditi kmetsko ljudstvo umovno in moralno, dokazati mu, da se mora poslužiti razuma, ako hoče svoje življenje poboljšati. To je pomenilo uničiti korenine najstrašnejšemu robstvu: klerikalizmu. Od vseh klerikalnih laži je najgrša in najbolj neumna tista, da je še danes vera v nevarnosti. Tretjič: Naša gospoda so večinoma naša deca, ali so pljunili na vse, kar je seljaškega, morda tudi nehote. Šolan gospod — kmetski sin! — je vzel bogzna kakšno damo za ženo, pa se je potem sramoval svoje lastne kmečke matere. Kako je pri Srbih, o tem sedaj ne bom govoril, toda pri nas Hrvatih je tudi najboljši šolani človek, ki je bil iskren Hrvat, bil tako daleč od seljaka, da je bilo njegovo hrvatstvo zelo plitko. Zato ta gospoda ni bila ne borec ne vodja naroda. Oni pa, ki je bil pogažen, se je dvignil in organiziral.“

V tridesetih letih, polnih težkih borb in progonov, a tudi uspehov, je Stjepan Radić organiziral hrvatsko seljaštvo tako vzorno in trdno, da je čudež. To gibanje se je razširilo tudi pri sosedih, nekoliko tudi že pri nas Slovencih. Pomen tega gibanja je v tem, da kmetsko-delavsko ljudstvo narodno zdravi, ga gospodarsko organizira kot najvažnejšega družabnega nosilca ter kon-

čno podvrže vso državo njegovim potrebam. Te potrebe pa so: človečnost, svoboda in pravica.

Stjepan Radić je umrl v boju za te cilje. Njegovo telo je vrnjeno domači zemlji, toda njegov duh ostane med nami in bo kazal prava pota v bodočih bojih svobodoljubja proti nazadnjaštvu in nasilnosti reakcije, ki jih bo treba pogumno sprejeti in — zmagati.

Albin Prepeluh.

Joža Lourenčič:

Pereči ogenj.

Tako je mislil in mislil Rožman in je z njive prišel v gozde, od Janeza k Alešu, ki gnoji bosansko prst, in še pozabil na vso sedanost in računal, kakor bi bili trije.

„Oče, še štirinajst dni, kaj ne?“

Vprašanje ga je zdramilo iz misli in je videl in bridko občutil, da je sam.

„Bo že kaj takega!“

„Da bi bil vsaj za veliko noč doma!“

„Bomo tudi brez njega prestali!“

„Kaj pa češenjsko bandero pri procesiji? Zmerom ga je nosil Janez.“

„Je dosti drugih, naj preberejo!“ je bil oče kratek, skoro zadržan, ker neprijetno ga je zgrabilo, ko je pomislil na veliko soboto popoldne. Iz roda v rod so nosili Rožmanovi bandero češenjskega patrona, ki so mu zidali cerkev tam gori na holmu onkraj hiše na lastnem svetu, letos ga pa ne bo nosil Rožmanov. Ta misel mu je bila tako bridka, da je zgolj radi nje želel, da bi se fant do praznikov vrnil.

Zorala sta.

Izpregel je konja in ju privezal k vozu, s katerega je vzel velik sevnik in stopil je z njim na njivo in korakal vzravnano po nji, zajemal z desnico in jo v zamahih premikal in zlato zrnje je padalo v črno prst.

Kdor bi ga videl, kako je sejal, bi menil, da ni srečnejšega in zadovoljnejšega človeka pod božjim solncem. Obraz, ki je prej pri oranju še temno gledal, je prevzela vidna radost in pregnala vso trpkost z njega. Utrujenost je pozabil; očitvidno je bil vesel, da je zmogel toliko dela. Niti vranam ni zameril, ki so izrabile ugoden trenutek in se za njim nasitile.

Ko je bil s posetvijo gotov, je vpregel v brano in povlekel preko njive, da so se razsule kepe in zakrile seme, kateremu je želel božjega blagoslova, ko je zvonilo za poldan in je bil končal.

„Hvala Bogu,“ je rekel, „pa je spet en kos opravljen!...“

Popoldne je šel v Dole.

„Preženeš se, končaš sel! Odloži na jutri!“ ga je prosila žena.

„Odlog je ubog!“ je rekel in zapeljal z dvorišča na pot in krenil v Dole, kjer je imel njivo in travnik, ki bi redila tri bajtarje.

Rozala je šla za njim in tudi Rožmanka, ki je dopoldne doma prebiral in rezala na koščke semenski krompir, je šla, da bi nametala.

Ko je stopala Rožmanka nizdol proti njivi, se je prikazala po poti iz gozda Potovka in že oddaleč pozdravljala:

„Bog daj, mati Rožmanova, Bog daj! Lejte, prav k vam sem bila namenjena, gotovo so vam pute toliko nanesele, da bi vam jajčka preostajala. Veste, drage so zdaj proti prazniku. Tri za šestico, pomislite. Pogledam pa še okrog in še v Rovte stopim in na Njivice. Pridem pa zvečer nazajgrede, če je kaj prida, ali pa počakam še kak dan, da se jih nabere več, kaj ne, mati Rožmanova. To vam gre trda z delom zdaj, ko ni Janeza. Oh, pa veste, toliko bi vam imela povedati! Oni s postaje se je že vrnil iz Ljubljane. Pa ga ni spametovalo. Sem ga že videla pri Mlinarju. Kaj dete, ali misli zares? Mlinar mu drži roko in še ponosen je. Manica je tudi zadovoljna, a po Janezu ji je le težko, ker se je tako napravilo. Rekla mi je, da ga je imela rada, le čakati ni marala tako dolgo. Mislila je, da bi ga podražila z onim, da bi bolj pritisnil na očeta. Oh, to so vam danes dekleta navihana! Na, vidite, sedaj pa, ko nori oni za njo, si misli, bom pa tega. Tak je svet danes, mati Rožmanova, vidite. Joj, joj, joj! Pa prav vam, da se je moralo to primeriti! Oh ta vaš Janez, ki je bil tako pameten, da mu ni bilo para. Veste, mati Rožmanova, kar je res, je le res, oče so pa le pretrdi. Lahko bi že dali Janezu, če ne letos pa drugo leto, da bi se lahko oženil in bi dobili nevesto. Saj vi sami tudi ne morete več vsega. Rozala že pomaga, Rozala, a posel je le posel. Vidite, če bi oče tako ne zadrževali, bi dobil Manico. Lepa je, pa kaj to, pripravna je tudi, pripravna, in Mlinar ji bo štel! Kakor nalašč bi bila za vas. O, saj se lahko še vse napravi. To kar se je zgodilo, pozabite. Kaj bi ne pozabili, saj se drugod tudi dogajajo taki pretepi. O jaz vem, ki obredem vse vasi. Takrat je malo besed, pa se poleže in je dobro. Pa zbogom, mati Rožmanova, oh pa veste, še toliko bi vam

povedala! Bom pa zvečer ali čez kak dan, da vas ne bom zadrževala. O, to je dela zdaj na pomlad na takem gruntu!..."

„Je, je,“ ji je pritrdila Rožmanka in zavila na njivo, Potovka pa je urno stopicala proti vasi in še sama s seboj mrmrala: „Vse je na polju, povsod bodo zaprta vrata, slabo pot bom imela.“

Tam doli z Dolov pa je zaslišala, kako je zaklical Rožman, ki se je ustavil sredi njive:

„Potovki bi trebalo obesiti burovž, da bi se ji človek pravočasno ognil! Dolga je ko štiridesetdanski post.“

Rozala se je zasmejala. Njen smeh je Potovko razdražil bolj ko Rožmanova beseda. Obrnila se je in zaklicala kakor sraka, ko se dere:

„O ti dedec ti, ali nimaš drugih skrbi, kakor da se tako salamensko obregaš obme!“

Tako jo je vrnila in se zadovoljno nasmejala; Rožmanu se ni zdelo vredno, da bi ji zasolil drugo, ker je bil tudi zadovoljen, da je izginila za ovinkom. In zadovoljen in dobre volje bi ostal, ker mu je šlo delo od rok, pa je začela žena s Potovkinimi novicami. Čelo se mu je zmračilo in nobene več ni rekel. Tudi Rozala se ni več smejala...

IX. Besede in resnica.

Potovka je govorila resnico. Aspirant Petrič se je vrnil iz Ljubljane in se ni spametoval. Smejal se je, ko ga je dobrodušni načelnik pozdravil in ga vprašal, če bo še vasoval in se v nevarnost podajal. Kakor bi se ne bilo nič zgodilo, je hodil okoli, ko je opravil svojo službo in bil prost.

„Nobenega sramu nima, nič kaj prida ne bo!“ so ga obsodili ljudje.

Pa se je tudi tej sodbi smejal, ko mu je prišla do ušes. „Nič novega mi ne povedo,“ si je mislil, „saj so mi profesorji deset let na gimnaziji to trobili in je skoraj res. Če bi kazalo, da bo kaj iz mene, bi bil ostal še kako leto na Dunaju in bi se ne dolgočasil v pustem Podnartu.“

Posedal je pri Podnartovcu, zavil včasih preko Save v Podbrezje k Frencku, kjer se je ob dobri kapljici dodobra razživel in razigran vračal. Pa je stopil potem še proti mlinu in modroval z Mlinarjem resno in tehtno in bil kakor domač. Pri Mlinarjevih je vedno verjel v svojo prihodnost in na dolgo in široko razkladal, kaj ga še čaka in kaj še vse doseže.

„Pa bi bilo le bolje, če bi bil študiral naprej...“

„Potem bi me pa tu ne bilo. In kar je res je res, veste, nisem rojen za jezičnega dohtarja, da bi ljudi odiral. Si pa že rajši tako služim kruh. Če bi študiral, bi ga še ne imel. Staremu bi bil še vedno na ramah. Je že tako sitnaril!“

„Sola je draga...“

„Draga, draga...“ je pritrdil in razlagal, koliko dene že lahko h kraju, medtem ko pridejo njegovi sošolci suhi ko poper in goli ko miš šele čez nekaj let komaj v službo.

„Veste, kaj sem napravil?“ je začel nekega dne.

„No?“ je čakal Mlinar in bila Manica radovedna.

„K južni železnici sem prosil.“

„Potem pojdeš iz Podnarta?“ je Manica skoraj zajokala in prebledela.

„Pojdem, da pridem prej pote Mana, ko si tako nepočakana!“ se je sladkal in jo obenem podražil.

„Kaj da si prosil stran?“ je hotel vedeti Mlinar.

„To je tako, oče. Prvič mi je po oni zadevščini z Rožmanovim Janezom malo zasmrdelo in so mi nekako namignili, da bi bilo boljše, če bi... no, kako bi rekel, prosil k Južni... Pa sem premislil: „Ne bila bi slaba!“ Pri Južni, veste, vse hitreje avanzirajo in tudi boljše plačajo...“

„Prej pa nisi mislil na to in nisi vedel?“

„Človeka včasih pozno pamet sreča in če ga ne, mu jo nereditko ubijejo drugi v glavo,“ je odvrnil Mlinarju, ki ga je s svojo besedo kakor pograjal in je videl, da mu novica ni všeč. Tudi z odgovorom ni vedel Mlinar kam.

„Kdaj pa misliš iti?“

„Hm, nič ne vem, čez mesec, dva meseca, ali pa jutri. Ko bodo pač gospodje prošnjo rešili. Lahko pa tudi ostanem, če bi pri Južni nič ne bilo.“

„Ali res? Ostani, ostani rajši!“ je oživela Manica, ki je zamišljena in žalostna sledila pogovoru.

„Viš, saj tudi tako ne bi bil za večno v Podnartu. Železničar mora biti vsak dan pripravljen na pot. To je sitno, a nič ne maraj, si homo že znali pomagati, da se kje ustavimo.“

Manica ni bila nič kaj zadovoljna. Mlinar je zazelhal in menil, naj napravi kakor ve in zna, samo da bo prav, pogledal na uro, ki je nihala na steni ob vratih, in spet zazelhal in zehajoč zategnjeno ugotovil, da je že pozno, in povedal, da gre spat.

Ostala sta sama.

„Kar nič žalostna ne bodi, Manica, saj ne boš dolgo sama,“ je Petrič tolažil dekle in jo privil k sebi. „Poglej, kako te imam rad,“ je rekel in jo poljubil.

„Bojim se, da pozabiš name, ko pojdeš,“ je rekla in oči so se ji orosile in jih je bila sama vdanost, ko jih je uprla vanj in čakala odgovora, ki naj bi ji pregnal strah.

„Kako bi mogel pozabiti, ko sem vesel, da sem te dobil in je vse domenjeno,“ je bil Petrič ves prisrčen in ji privil glavo na svoja prsa in jo božal.

„Gosposke te premotijo,“ je dahnila.

„Maram za nje! Take božje stvarce kakor si ti ne dobim, če bi jo z lučjo iskal ob belem dnevu.“

„Norčuješ se.“

„Kaj bi se norčeval, saj sem videl dosti sveta in res je, kar pravim. Bog mi je priča, no! Zdaj pa pusti žalost in bodi vesela, kakor si bila drugekrati, ko je bilo tako lepo in sva se ljubila ko dva ptička brez skrbi in črnih, žalostnih misli.“

„Ne morem, bojim se, težko mi je!“

„Potem pa grem!“ je rekel in vstal.

„Ne, ne, posedi še,“ ga je prijela ze roke. „Saj bo tako pusto potem, ko te bom morala čakati.“

In ko je sedel, se ga je oklenila krčevito, kot bi hotela pokazati, da ji brez njega ni življenja, da bi jo spravil v obup, če bi jo pustil samo, ko se je zaradi njega izločila iz družbe domačih deklet in fantov in prenaša njihov posmeh in njihove pikrosti, a je le srečna, ker ga ima. Drhtela je v njegovem objemu kakor drobna ptička, ki jo je ujel poniglav pastirček in jo drži v rokah in jo ogleduje in je je vesel.

Ura na steni je nihala in nihala in tiktakala in tikatakala in bila; nista se zmenila zanjo, nista je slišala. Poslušala sta utripe srca in zdrznila sta se še le, ko se je v malem štibelcu premaknil oče in se oglasil:

„Kaj si še pokoncu, Mana? Je že dosti vasovanja!“

Petrič je pogledal na uro in se začudil:

„Na eno gre že!“

Vstal je in Manica je stopila ž njim in zaprla vrata, ko je odšel...

Aspirant se je vračal proti domu zadovoljen. Polagoma je stopal in si požvižgaval; ni se mu mudilo nikamor in vesel je bil

lepe mrzle noči in spokojnega miru, razlitega nad dolino, ki ga ni motila niti Lipnica, vijoča se med vrbjem pod cesto.

Kakor bi razmišljal o vremenu in usodi pomladnega cvetja, se je naenkrat zavedel, da žvižga pesem o slani, ki je padla na zelene travnike in je pomorila vse žlahtne rožice.

Zasmejal se je in kakor bi se ustrašil svojega smeha, ki ni bil prav nič pomladno mehek in ljubezniv, se je ozrl, da bi presodil, če bi ga mogla slišati Manica, ako bi ji padlo v glavo, da bi odprla okno in še gledala za njim.

„V sladkih sanjah spiš kraljica,“ se je domislil podoknice, ki jo je v mestu tolikokrat pel. „Le spi in sanjaj in bodi v sanjah srečna, deklica naivna, igračka moja lepa v teh pustih dneh! Saj sem te ljubil, kakor bi te nihče, in plačal sem ljubezen, drago sem jo plačal. Aspirantsko leto je šlo k vragu in če ne bo pri Južni nič, tudi železničarski kruhek. Pa mi le ni žal. Nova avantura, lepa dogodbica, še postavljaj se bom ž njo in zabaval prijatelje, ki radi poslušajo take romančke, zlasti če jim priložiš soli in popra, da ščegečejo.“

Vse to je bilo v smehu in zato se je ozrl in ko je stopal dalje, ni več žvižgal, ni nadaljeval pesmi, ki pravi, da fantu ni za rože, če jih slana pomori, pač pa za dekcle, če bi ga zapustila.

Gori v gozdu pod robom se je oglasila uharica s svojim zateglim ujedajočim glasom in prhutnila visoko nad cesto na oni breg pod Ovsišče, kjer se je z visoke smreke samotarke zopet javila, nepretrgoma ponavljajoč svojo zloveščo pesem, kot bi prav nalašč hotela vznemirjati lahkoverne duše, ki tolmačijo njeno vasovanje z bridko smrtjo.

Tudi Petrič je mislil na vražo, ko je zaslišal uharico, a ni ga zazeblo; kakor je bil njen glas v mirni noči čudno neprijeten, se je nasmehnil:

„Ti vražji ptič! Kakor bi vedel za moje misli, se je oglasil, da zapoje žalostno slovo moji kmečki ljubezni. Konec, kakor se spodobi in se bere v povesti.“

In je zavil za ovinek in ni slišal več nočnega ptiča, pač pa rezek žvižg lokomotive tovrnega vlaka, ki se je tam doli od Sv. Jošta bližal Podnartu in sopihajoč in ropotajoč motil nočno tišino.

X. Pismo.

Ko so utihnili veliki teden zvonovi in so se v jutro, opoldne in zvečer oglašale iz zvonikov raglje, je bila Lipniška dolina po-

seбно tiha, ker počivalo je delo na polju in težko otovorjeni vozovi niso škripali po cesti, da bi motili mir, ki je bil poln prazničnega pričakovanja.

Tudi na Češnjici je bilo mirno.

Ljudje so popustili polja in hodili k božjemu grobu na Ovsise, doma, na kmetih in na kajžah, pa so v hišah, ki so se že skrivale pod cvetočimi črešnjami in hruškami, čedili, kuhali in pekli in se pripravljali na veliko noč, katere se je veselilo veliko in malo, staro in mlado, kot da pride ž njo novo, lepše življenje. Mirno je bilo vse, a iz oči je sijalo veselje, kot bi se vanje prelilo smejoče se nebo z vso pomladno razigranostjo, ki je šelestela v mladem zelenju, katero je sililo že visoko pod Jamnik in Jelovico.

Pri Rožmanovih je bilo tudi tiho, a nič prazničnega, dasi je v hiši dišalo po peki; na klopi je v jerbasu čakal velik kolač na blagoslov in oče je prinesel iz zelnika hren, ki ga je Rozala oprala in tudi že položila v jerbas. Mati je imela opraviti še v kuhinji, odkoder sta prijetno širila svoj vonj obilna gnjat in dobro stisnjen želodec, ki sta se kuhala v velikem loncu; v veži za mentrgo je sedela Rozala in rdeče barvala piruhe, oče pa je pred hišo ogledoval mlada drevesca, ki jih je bil proti koncu zime vsadil, so se li sprejela in kako bo z njimi.

Krsto:

Gospodične in pastirji.

Tihotno se je prebujalo jutro za Grintovcem nekje, kos je jel pripovedovati pravljico o ljubezni, kresne rože so šumele v tajnem razcvetu. Goščava je pokojno molčala. Nada, Lucij in Jacinta so brez besed rahlo stopali po strmi stezi proti vrhu. Poslušali so veličastne speve vesoljnega stvarstva, ki so tajno odmevali v mladih dušah... Pred njimi je Storžič mogočno kakor vedno z razritimi čermi pričakoval vstajajočih plamenov. Zada je Kočna v temi slonela. Na desno, daleč tam, komaj da je oko razločilo, je sameval Triglav. Prve zlate sanje so ga objele.

„Solnce!“ je pokazala Nada.

Postali so. Zazrli so se v daljno stran. Tenke črte so rastle na Triglavu, vedno jasneje so postajale skale dokler se ni svetloba razlila čezinčez...

Napotili so se dalje z veliko neizrekljivo skrivnostjo v srcih. Pred njimi ni bilo nobenih razdalj več, nobenih olikanih razlik:

Ni bilo coklastega pastirja Lucija, ne parfimirane gospodične Nade, niti nakodrane samice Jacinte. Bili so solnčni pramen, božji dih, košček predkresnega jutra, tajna pesem gorskega vetra... Jutro jih je združilo v Eno...

Dvoje jerebic je vzplapolalo s skal...

Visoko pod nebom je trepetal škrjanec...

Še predno so prišli na vrh, so skale vzcvetele, kakor velike rumene rože. Samo koče na Zaplati so še tiho sanjale...

Na vrhu je zaorila burja. Svet se je odprl in pokazal, kamor je seglo oko. Nebo se je jasno bočilo od vzhoda do gora na zapadu. Solnce je potovalo po njem in trosilo milijone diamantov po rosnih travah...

Lucij je razkladal imena gora, kazal vasi, pripovedoval o daljih gozdovih, o planinah na Košuti...

Nada in Jacinta sta potovali za njegovo roko, ki je odkrivala zemljo pod njimi...

Visoko solnce je prebudilo gospodične, da so pričivkale iz koč. Najprej je zmanjkalo vode, nato so pričele iskati obleko. Zgubile so se nogavice, pomešali čevlji, zginile pentlje, zmanjkalo je glavnikov... spraševanje kar ni hotelo ponehati.

In se je potem spet oglasila Elza.

Elza!

Elza!

Ali je bila modrijanka, Elza. Staknila je ogromen kotel in ga privlekla na trato. Zakurila je podenj, ga z vročo vodo pomila.

Prišla je procesija z lončki, skodelicami, škrniclji, sladkorjem...

Elza je jemala, metala v kotel, kurila in žvižgala...

In spet procesija: Od kotla s kozarci, skodelicami in s kosi kruha.

Posedle so po travi, brunih, koreninah, srebale iz posod in vsevprek hvalile izkušeno Elzo.

V kotlu je ostalo še za planšarice, pastirje, za one tri na vrhu in še čez...

Po zajtrku so gospodinjile. Pomivale, pometale, pospravljale, pele, vpile in vriskale, da se je razlegalo kakor grom ob nevihti.

Zigur je neprestano hodil med njimi z orglicami.

Urbih cesar je stavil z njimi, da bo prinesel latvico posnetega mleka na vrh smreke. Pa jo je. In je spet dobil kapljice, toliko, da kozarčkov še prešteti ni mogel.

Se Špik teto so ociganili. Najprej čašico likerja, potem kozarček konjaka, kupico rdečega od gospoda, požirek brinjevca od gospe in ... in še ... in še ... Dokler se žalostna in potrta ni zgrudila na Visočnikov prag in bridko zajokala ...

„Moj ljubi Ren-Tomaž, da te ni, da te ni! Zdaj bi gal“ ... jo je vilo. Ren Tomaž ni prišel in je sama morala v svojo bajto, kjer je sladko zasmrčala ...

*

Oni trije so sedeli: Lucij v sredi, gospodični na levi in desni. Vsaka z eno roko sta ga objemali za vratom, da se ni mogel ganiti. V naročje sta mu nasuli drobnih piškotov in bombonov, v rokah je držal sladek kos potice.

Mislite si zdaj ubogega pastirčka, po dimu vonjajočega, v klobuku z raztrganimi krajci in jopiču s predolgimi rokavi, kako mu je bilo vroče sredi svilenih bluz, belih rok in šumečih kodrov. Ni se upal ganiti in kar zmanjkalo mu je besed.

Jacinta mu je pripovedovala o cvetočih parkih, o kostanjih, o vrtiljaku ...

Nada je pravila o povestih, ki se bero v knjigah, o zaprtem slavčku, ki ga je imela doma, o muziki, ki je vsak večer igrala opojno in sanjavo ...

Lucij ni razumel ne besede ... Kakor sladko cigljanje, je pelo okrog njega, kot nekaj novega, neznanega je raslo nad njim ... S trudno roko je stiskal potico, da se je drobila pod prsti.

Nazadnje ... no nazadnje ... Jacinta in Nada sta ga kradoma poljubili ...

Lucij ni razumel ničesar ...

Med potjo so trgali rože in so se vrnili s šopki mladega encijana ...

Kakor pijane so se tovarišice zaletale v revne šopke, ko so prišli na Zaplato. Luciju so kar zaprle pot in mesto rož je imel polno malho sladkarij. Še potlej ga niso hotele izpustiti ...

Po obedu so se odpravile nazaj. Ščebljanje je naraslo, kot voda ob nalivu. Nahrbtniki so se osušili; planšarice so sprejemale dobre.

Se poslavljanje!

Do zadnje kočice so šle z njmi, da so se predpasniki belili po vsej Zaplati. Med vriski in smehom so pele Žigurjeve orglice ...

Dveh ni bilo: Špik tete, ki je smrčala in ... in Lucija. Nekaj lepega, kristalnega se je nabralo v njegovem srcu ... Nekaj ostrega, nekaj bridkega ... Nekaj neizmerno hrepenečega ... Za pastirskimi

bajtami je sedel z obrazom skritim v dlaneh. V prikritem ihtenju se je tresel...

Pri zadnji koči se je Jacinta spomnila nanj.

„Lucij!“

Skrivaj se je odtrgala in ga poiskala.

„Lucjanček, adijo!“

Pogledal jo je skozi solze, da jo je žalostno presunilo. Prijela ga je za roko in ga peljala do družbe. Na poti ji je dal šopek suhih planink prejšnjega leta.

„Pol za vas, pol za Nado!“

Z blagim usmevom jih je spravila.

„Hudo bo!“ je komaj slišno zaječal.

„Se pridemo!“ je obljubila, da ne bi bil preveč užaljen.

Vse so ga obkrožile, ko sta prišla do njih in veselo so si stisnili roke...

Še dolgo se je čulo vriskanje in petje iz doline, dokler ni popolnoma ugasnilo in se zgubilo...

„Nebeško je bilo,“ je dejala Visočnikova.

„Da bi bilo šel!“ je začela druga.

„Kakor božji trenutek so. Pride — pa ga že ni. Nikoli več!“ je pomodrovala Barba.

Naslednje dni je bilo na Zaplati vse narobe.

Urbih cesar je spal, spal, spal...

Zigur se še vrnil ni...

Špik teta je bila jezna, ker je niso ob slovesu poklicali...

Zivina je bila vsa porazgubljena...

Barba je preštevala denar, Angela je po kotih stikala in brskala. In je čudne reči izbrskala: Svileni nogavico, steklenice, škatlje, lasnice, še celo zapestnico. Res ni bila zlata ali srebrna, a jo je Angela vsako nedeljo nataknila, ker zapestnica je le bila... In kdo nosi dandanes zapestnice?

In Lucij!

Kot da bi bil meglica. Vsak dan je segel v Jacinte pisano škatljo po drobčkanem piškotu, ki ga je pojedel na vrhu Storžiča. Vselej so vzcvetele velike rmeče rože naokoli in solnce je pelo kresnicam, da so se od tajnega življenja sklanjali cvetovi... sklanjali in vstajali...

Že davno je jesen pletla rdeče sanje po bukovih gozdovih, že ko je Storžič sneg pobelil, je Lucij še pogledoval proti njemu...

Nade in Jacinte ni srečal nikoli več...

Šestnajst let ni bil star nikdar več...

Velike, sladke rože so že davno ovenele...

Tako lepo ni bilo več, kakor tedaj, ko so gospodične zašle k pastirjem...

Janže:

Kaj hočemo?

današnjih časih, ko celokupno časopisje in vse politične stranke govore o hrvatskem vprašanju, o srbskem vprašanju, o slovenskem vprašanju, je nevarnost velika, da se pozornost našega kmeškega ljudstva obrne s pravega vzroka vseh naših notranje političnih borb na razna čisto nacionalistična gesla. Kdorkoli razmišlja — in to mora vsakdo! — o razvoju naših notranje političnih razmer, mora imeti pred očmi dejstvo, da se je stvoril takozvani prečanski blok iz čisto gospodarskih in socialnih razlogov. Borba je torej gospodarskega in socialnega značaja in jo vodijo takozvani prečani — ne proti Srbijancem, temveč proti srbskemu meščanstvu, ali kratko rečeno proti beograjski čaršiji, beograjski cincariji. Vsa državna gospodarska politika, tudi najnovejša, je šla za tem, da živi in bogati na račun prečanskega kmeta, delavca, obrtnika, podjetnika beogradsko meščanstvo, ki ima tudi srbskega kmeta in delavca gospodarsko popolnoma zaslužnjega. To meščanstvo, kot smo že večkrat poudarili, v dobi stoletne gospodarske samostojnosti svojega seljaštva ni kulturno, civilizatorno in gospodarsko dvignilo, temveč ga je vedno izmозgavalo do kosti, tako da živi srbski seljak še danes v življenjskih in gospodarskih razmerah kot svoj čas pod Turki. Beograjska čaršija hoče z armado zelenošev, to je oderuhov, imeti srbskega kmeta dalje v tej gospodarski odvisnosti, hoče pa spraviti v isti položaj tudi celokupno prečansko seljaštvo, da, vse prečanske gospodarske edinice, bodisi da pripadajo Srbom, Hrvatom ali Slovencem.

Do centralizma je prišlo vsled skrivne namere beograjske čaršije, da centralistično urejeno kraljevino SHS izkoristi tako, kot jo je v prvih desetih letih izkoristila, in vsled pretiranega nacionalnega idealizma Slovencev, Hrvatov in prečanskih Srbov, ki so odstopili Srbijancem radovoljno vso oblast in vso kompetenco. To so storili, ker so mislili, da bo srbsko meščanstvo in srbska inteligenca to politično moč uporabila za kulturni napredek predvsem onih krajev, kjer se še danes čutijo nekulturne posledice turškega jarma. Srčika tega idealizma je bila misel, da bodo Srbi

uporabil svoje vojaške in diplomatske sposobnosti v dobrobit vseh Slovencev, Hrvatov in Srbov, Slovenci in Hrvati kakor tudi prečanski Srbi pa da bodo jugu vrnili kulturno uslugo, ki jo je svoj čas pod sv. Cirilom in Metodom jug napravil severu. Toda beograjska čaršija z armado zelenašev in šovinistično srbsko inteligenco v armadi in zunanji politiki ni dovolj računala z interesi prečanskih Srbov, Hrvatov in Slovencev, še manj je pa dopustila prečanskim krajem, da bi kulturno vplivali na jug. Z vso silo so se postavil v bran za manire, ki so bile v navadi v predvojni Srbiji, in vsakdo, ki se jim ni podvrgel, si je v Srbiji zlomil vrat. Z izkoriščanjem prečanskih krajev pa so potisnili prečanske Srbe, Hrvate in Slovence v tako ostro obrambno borbo proti izkoriščanju, da danes ne more nihče misliti na kulturne naloge, ki jih imajo prečani na jugu. Uvidelo se je, da je v interesu celokupnega slovenskega, hrvatskega in srbskega naroda, da se prepreči rušenje gospodarskega blagostanja, kulture, morale politične, gospodarske i čisto društvene, ki je odlika prečanov. Srbijanci so v tem pogledu zavzeli tako stališče, da je z vso pravico vzkliknil naš voditelj Stepan Radić: Skušati, da se dvigne politična, gospodarska in društvena morala srbske čaršije, zelenašev in pridružene inteligence, bi bilo Sisifovo delo. Neposredno vplivanje na Srbijance v smeri poboljšanja tamkajšnjih razmer ne daje izgleda na uspeh. Ozdravitev in poboljšanje razmer se more doseči samo posrednim potom s tem, da se visoko dvignejo dobre osobine prečanskih krajev, da se jih očuva pred gospodarskim polomom in se s tem vzgledom vpliva, da bodo morali tudi Srbi iti po poti prečanov.

Le kdor ima to pred očmi, more razumeti globino današnje notranje politične krize. Najgloblji vzroki so moralne prirode, nasprotje med prečanskimi Srbi, Hrvati in Slovenci v pogledu poštenosti, marljivosti in resne volje za produktivno delo. Borba prečanov proti izmozgavanju in obubožanju prečanov, ki bi s svojo gospodarsko neodvisnostjo in močjo izgubili tudi vsako politično in moralno odpornost, predstavlja voljo prečanov ipak zmagati s svojo zapadno kulturo v naši državi in potisniti balkanske, bizantinske, turške, ciganske manire preko mej naše države. Ta borba znači kulturno prodiranje Slovencev, Hrvatov in prečanov, ki je tudi z evropskega stališča neprecenljive važnosti.

[Pozorišče te borbe je legalna borba strank za revizijo ustave, ki naj iztrga Srbijancem iz rok centralizem, ki so ga izrabljali umetno za moč in napredek vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev za bogatenje beograjske cincarije. V tej borbi za revizijo ustave

v duhu samouprave, avtonomije, federalizma, personalne unije, to je za državno samostojnost prečanskih krajev, je vsebovana celokupna borba, ki sem jo gori opisal. Ni torej važno, kakor hoče prenapeti nacionalni šovinizem, ali bomo ostvarili po strmoglavljenju centralizma obliko, ki se ji pravi avtonomija, federalizacija, personalna unija, ni toliko važno, ali se bodo nove edinice organizirale v mejah posameznih narodov kot slovenska, hrvatska ali srbska država, *glavno je, da pade centralizem in da dobijo prečanski kraji tako državno in gospodarsko samostojnost, ki beograjski čaršiji, armadi zelenašev in pridruženi inteligenci ne bo dajala možnosti izmozgavanja prečanskih krajev.*

Vzdržujemo pa narodno zahtevo, da gre nam Slovincem slovenska država v okvirju Jugoslavije, ker ni nobenih razlogov, da bi se pri stvarjanju novih edinic ne vzelo narodnega vidika za podlago. Kakor je torej naša današnja borba borba kulture in morale proti nekulturi in nemorali, borba delavnosti proti zajedavstvu, borba za gospodarsko neodvisnost proti izmozgavanju, v toliko je tudi borba Slovencev, da pride slovenska država do popolnega izraza z organizacijo te edinice v okvirju kraljevine SHS. Kakor sem zadnjič rekel, moramo mi Slovenci stati na stališču, da to slovensko državo že imamo, ker to jasno sledi iz imena današnje kraljevine, ki je za nas predvsem kraljevina Slovencev, četudi je obenem kraljevina Srbov in Hrvatov. Nikakor pa ne smemo biti naivni in misliti, da je ta želja po izrazitejši organizaciji slovenske države samo naivna želja nacionalizma. Borba za tako organizacijo slovenske države vsebuje vso globoko kulturno borbo zapada proti vzhodu, zapadne kulture proti bizantizmu, politične, gospodarske in društvene poštenosti proti nepoštenosti, volje po gospodarskem blagostanju in kulturnem napredku proti izmozgavanju.

Ta globlja borba nas druží s Hrvati in prečanskimi Srbi ter srbijskimi (in bolgarskimi) kmeti. Kmetško gospodarski in politični program je tisti, ki nas vodi v skupno borbo k skupni zmagi. V kolikor je naša zahteva narodna, nacionalistična, v toliko je v skladu z globokim nacionalizmom pokojnega Stambolijskega, ki je tako globok in velik, da ga je mogel prvi občutiti in formulirati Bolgar kljub zgodovinskemu nasprotstvu med Bolgari in Srbi. Tudi mi moramo preko takih zgodovinskih prepadov globoko razumeti svojo narodno zahtevo v duhu Stambolijskega nacionalizma.

F. K.: Jubilejna kmetijska razstava.

Kmetijska družba za Slovenijo praznuje letos svojo stošestdesetletnico. Osnovana je bila l. 1767. za časa cesarice Marije Terezije. Od tedaj pa vse do danes izvršila je družba ogromno delo za povzdigo slovenskega kmetijstva. Če primerjamo tedanje gospodarske razmere z današnjimi, potem šele vidmo, v kakšnem obsegu je naše kmetijstvo napredovalo.

Lahko trdimo, da je vse, kar je z obnavljanjem našega kmetijstva v zvezi, n. p. m., da imamo boljše pasme govedi, konjev, prasičev, ovac, perutnine, dalje boljše vrste krompirja, žita, fižola, krmske rastline itd. itd. vsepovsod vpliv družbe viden; vse to se je storilo večinoma na vzpodbudo Kmetijske družbe.

Ne samo to, pa tudi prvi slovenski časopis „Prve kmetijske in rokodolske Novice“, ki so izšle l. 1843., so bile izdane od Kmetijske družbe. Potem glasilo „Kmetovalec“ od l. 1884. dalje, ki je pravzaprav naslednik teh „Novic“ in pravzaprav izključno kmetijsko glasilo naše družbe, izdaja Kmetijska družba svojim članom še dandanes. Naše kmetijstvo se je v tem času z novejšimi gospodarskimi pripomočki in poukom od strani Kmetijske družbe silno spopolnilo in prenovilo, tako da lahko imenujemo to dobo, dobo kmetijskega preporoda Kmetijske družbe.

Obhajanje 160-letnice namerava povelicati Kmetijska družba s prireditvijo jubilejne kmetijske razstave, ki se bo vršila od 1. do 10. septembra t. l. v prostorih Velesojma v Ljubljani. Dolžnost naša je, posebno kmetske mladine, da se udeležimo spominjske proslave in obiščemo predvsem jubilejno kmetijsko razstavo, ki bo obsegala vse panoge našega gospodarstva. Kdor zmore, naj tudi kaj razstavi.

Leo Patik:

Vrbovo šibje danes in nekdanj.

Rezanje in priprava sadik.

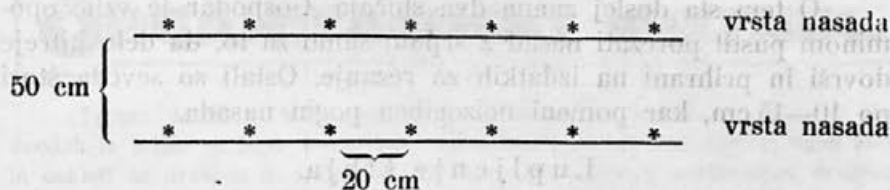

Sadike se režejo z že obstoječih nasadov in sicer meseca februarja-marca. Nasad, iz katerega nameravamo pridobiti sadike, se poreže popolnoma. Za sadike se izbira najmočnejše šibje ter se od vsake šibe od spodaj navzgor prireže 4, 5 do 6 sadik. Sadike so 24—30 cm dolge in gladko odstrižene, ker se natrgane, razklane ali drugače poškodovane sadike rade posuše in je njih nadomestitev v prihodnjem letu običajno neuspešna.

Pri rezanju sadik je paziti na to, da ima delavec dobre in ostre škarje (vrtnarske) in polaga sadike vse kakor n. pr. žitno klasje tako, da pridejo očesca sadik v eno smer. Vsakih 200 komadov se poveže s šibo v zvezke (butarce), ki se morajo shraniti na takem prostoru, da niso izpostavljene vetru in solncu. Sadike polagati na večji kup ni priporočljivo, ker se na kupu razvija toplota, vsled česar pričnejo sadike poganjati mladike. Najbolje je pripraviti sadike neposredno pred sajenjem.

Sajenje.

Ako je zemlja pravilno obdelana se lahko prične v zgodnji spomladi saditi. Gospodarja (nadzornika) naj nikdar pri tem delu ne manjka. Da se doseže popolnoma enaka razvrstitev sadik se uporablja pri sajenju po velikosti nasada dolg motvoz, na katerem je s trakovi ali drugi poljubni način označena razdalja posameznih sadik. V svrhu pridobitve močnejšega in dolgega šibja se sadi bolj redko, to je od vrste do vrste v razdalji 50 cm in sadike v vrstah zaporedoma v razdalji 20 cm. (Glej skico).

V dosegu drobnejšega in finejšega šibja se sadi v razdalji 50×15 do 40×10 . Na podlagi take razvrstitve lahko gospodar že v naprej ugotovi število potrebnih sadik za novi nasad.

Ako ni dovolj mehka zemlja, uporabljajo sadilci na desni roki privezan kos kože, da lažje vsadijo sadiko v zemljo. Sadika se vsadi v zemljo z očesci navzgor in sicer r a v n o — ne poševno. Kjer ni mogoče sadike tako globoko zasaditi kot je potrebno, se sadike zabijejo v zemljo z lesenim za to pripravljenim kladivom in sicer popolnoma, da se sadika ne vidi nad zemljo. Pazi naj se tudi na to, da ima solnce dohod v vrste nasada.

Pletje nasada.

Kakor hitro se pojavi v nasadu plevel, je treba nemudoma pleti. Najopasnejši in uničujoči plevel v nasadu je divji hmelj, sliv in slične navijalne rastline. V prvem letu, torej v razvoju nasada je polagati posebno paznjo na snažnost nasada in se priporoča pletje najmanj 2, 3 in 4 krat. Drugo leto zadostuje pletje 1 do 2 krat.

Pri pletju odnosno pri okopavanju z motiko je treba paziti, da se ne poškoduje sadike ter da ostanejo zasute v zemlji.

Rezanje šibja.

Pri pravilno urejenem nasadu požene vsaka sadika 2 do 4 šibe, sicer tudi take, ki niso za uporabo, vzlic temu se mora vse porezati, da se doseže močnejši porast v prihodnjem letu. Najbolje je, ako se šibje poreže v tem času, ko nima soka. Ako se šibje reže v soku, se opazi že v drugem letu, da je postal nasad slabejši.

Za rezanje šibja v prvem letu je treba dobre škarje, kakor pri rezanju sadik. Šibje mora biti odrezano popolnoma pri korenini, torej tako nizko kot je le mogoče. Nož se za rezanje v prvem letu ne sme rabiti, ker ima sadika še jako tanke korenine in se te pri rezanju z nožem pretrgajo.

Šibje mora biti odrezano gladko s pritiskom roke. Ako se šibje pri rezanju upogne se razkolje in se s tem sadiko močno poškoduje. Slabo rezanje šibja ugonobi cel nasad in to tudi v najboljšem razvoju.

O tem sta doslej znana dva slučaja. Gospodar je vzlic opominom pustil porezati nasad z srpom samo za to, da delo hitreje dovrši in prihrani na izdatkih za rezanje. Ostali so seveda štori po 10—15 cm, kar pomeni neizogiben pogin nasada.

Lupljenje šibja.

V mnogih slučajih proda posestnik nasada šibje v sirovem stanju, to je zeleno, ker se za pletenje cenejših vrst košar uporablja šibje neolupljeno.

Ko je šibje porezano se lepo poravna in poveže v manjše zvezke (butare), ki se shranijo v takem prostoru, da ni šibje izpostavljeno vetru in solncu. Proti spomladi se na rahlo povezano šibje postavi v vodo in sicer tako, da ne presega voda 15 cm, zadostuje pa da stoji v vodi 10 cm globoko. Da se butare v spomladanskem vetru ne prevrnejo, je dobro, da se pripravi provizorična ograja in s tem prepreči vse slabe posledice.

Šibje dobi sok ravno tako kot bi rastlo na nasadu ter se že v mesecu aprilu lahko lupi (belje). Za lupljenje šibja so razne naprave in obstoji celo stroj na električni ali bencinski pogon. K temu stroju so potrebne samo dve osebe, ki izvršijo delo za 20 oseb, ki bi drugače lupili z ročno napravo.

Pri lupljenju šibja je treba skrbeti, da se šibje dobro posuši. Najlepše in več vredno je šibje sušeno na solncu, ker postane prav

lepo belo. Kakor hitro je že olupljeno šibje izpostavljeno dežju, postane temno in izgubi tudi na vrednosti. Vsled dežja otemnelo šibje postane zopet lepo belo, ako se žvepla, o čem pa pozneje.

Šibje se da spraviti v sok na drugi način. V hermetično zaprt prostor (po možnosti betoniran), v katerega se postavi šibje v vodo, se spusti para, ki povzroči, da se šibje razcvete tudi v zimskem času in se da lupiti ravno tako kakor spomladi. To je takozvano parjeno šibje.

Tretji način je, da se šibje po zimi ali kadarkoli skuha v velikem za to svrhu postavljenem kotlu.

Kotel napolnjen z vodo se močno segreje, da voda zavre, nakar se ga napolni s šibjem in dobro zapre. Od časa, ko voda ponovno zavre, se kuha šibje 6 do 8 ur, nakar se prav lahko oljupi. Barva kuhanega šibja je rdečkastotemna. Za kuhno šibje je cena neznatno višja od v soku lupljenega šibja.

ORGANIZACIJSKI VESTNIK.

Tekma žanjic v Medvodah. Društvo kmetских fantov in deklet v Medvodah je prišlo na lepo misel, kako vzbuditi zanimanje med tamkajšnjimi fanti in dekleti za društvo in s čem naj bi se jih pritegnilo k pozitivnemu društvenemu delu. V ta namen so organizirali dne 29. junija tekmo koscev s primernimi nagradami. Rezultat te tekme smo podali že v zadnji številki Grude.

Dne 15. julia tl. je pa društvo priredilo tekmo žanjic, ki je istotako sijajno uspela. Občinstva, ki ga je bilo skoraj več kot pri tekmi koscev, je z zanimanjem in z veliko živahnostjo sledilo tekmovalkam. Tekmovalk v prvi skupini, ki so imele vse nove srpe, je bilo 8, v drugi skupini (razne tekmovalke s poljubnimi srpi) pa 5. Vsaki tekmovalki je bil natančno odmerjen prostor v izmeri 100 m² (1 ar). Tekme v prvi skupini so se udeležile naslednje žanjice: Ana Jankar, Manca Jankar, Francka Podviz, Frančiška Zore, Katarina Kos, Marija Jankar, Marija Smolc in Ivanka Kalan.

Vsaka izmed tekmovalk je po žrebu dobila svojo številko in srp ter tako po številčnem vrstnem redu zasedla svoj odmerjeni ji prostor. Točno ob 16.47 uri je dal predsednik razsodišča znamenje za začetek. Prvo nagrado v znesku Din 50.— je dobila Mici Smolc, ki je požela v 18.55 min. in napravila 27 snopov. Drugo nagrado v znesku Din 25 je dobila Katarina Kos, ki je požela v 19.35 min. in napravila 27 snopov. Tretjo nagrado — v znesku Din 15 je dobila Ana Jankar, ki je požela v 27.30 min. in napravila 40 snopov.

V drugi skupini so tekmoval Mici Smolc, Katarina Kos, Marija Rozman, Albina Kavčič in Marija Stalc. Tudi v tej skupini je odnesla prvo nagrado v znesku Din 50 Mici Smolc, ki je požela v 16.15 min. in napravila 31 snopov,

drugo nagrado v času 16.10 min. in napravila 22 snopov. Tretjo nagrado pa je razsodišče prisodilo Mariji Stalc za čas 23.30 min., napravila je 30 snopov.

Skupina tekmovalcev in tekmovalk iz tekme koscev in žanjic v Medvodah.

× Janez Šetina, ki je prejel I. nagrado pri tekmi koscev. ×× Mici Smolc, ki je dobila obe I. nagradi pri tekmi žanjic.

Društvu kmetijskih fantov in deklet v Medvodah kakor tudi tekmovalkam moramo samo čestitati na tako lepi ideji in uspehu. Želeti je samo, da se način tekmovanja, tako pri koscih kakor pri žanjicah še bolj izpopolni, tako da bodo z lahkoto tudi ostala naša društva prirejala podobne tekme. Zanimivo je zlasti tudi to, da je društvo ravno s to prireditvijo doseglo velik moralen uspeh in odobravanje vseh, ki so bili prisotni pri obeh tekmah.

Le tako naprej, tako naj bo naše društveno delo v poletnem času, ki je obenem zanimivo in koristno.

Medvode. V nedeljo, 29. julija t. l. se je vršil občni zbor društva kmetijskih fantov in deklet, ki je bil jako lepo obiskan. Po poročilu predsednika in funkcionarjev se je izvolil sledeči odbor: Val. Jankar, predsednik, France Bergant, podpredsednik, Vlado Kenda, tajnik, Vinko Podviz, blagajnik, v odbor pa Bergant Antonija, Jamnik Angela, Šetina Janez in Jenko Josip. V nadzorstvo Franc Sajovic in Marija Jankar.

Po izvolitvi novega odbora se je razvila živahna debata o programu in nadaljnjem društvenem delu. Ko dobi društvo svoje prostore, je pričakovati velikega razmaha, kar vsi iskreno želimo.

Notranje Gorice. V soboto dne 11. avgusta se je pri nas vršil ustanovni občni zbor društva kmetiskih fantov in deklet, na katerem se je izvolil sledeči odbor: Sluga Franc, predsednik, Založnik Anton, podpredsednik, Alič Rezika, tajnica, Anton Alič, blagajnik, v odbor pa: Anton Kozin, Franc Igličar, Franc Selan in Ivan Alič, namestnika: Geohelli Rudolf in Stražišar Joško. Nadzorstvo: Rakovec Franc, Artač Anton, Novak Franc. — Občnemu zboru je prisostvoval delegat Zveze, ki je v kratkih potezih orisal namen novega društva. Po volitvah se je razpravljalo o bodočem delu in napravil tudi podroben načrt.

Ljubljana. Društvo „Mlada generacija“ je imelo dne 9. t. m. v svojih društvenih prostorih žalno zborovanje ob priliki smrti velikega vodje in borca za kmetско demokracijo Stjepana Radiča. Žalni nagovor je imel tov. Šimnovec, ki je ob koncu pozval navzoče tovariše naj počaste njegov spomin z „Slava“ klicem, kar so vsi navzoči storili.

Orlavas. Dram. odsek našega „društva kmet. fantov in deklet — Zimzelen“ je priredil v nedeljo dne 5. avgusta Golarjevo komedijo v 3 dejanjih „Vdova Rošlinka“ v gas. domu v Trnavi. Igralci so svoje vloge rešili razmeroma dobro, od novincev pa pričakujemo, da se spopolnijo. Prireditelj je v moralnem in gmotnem oziru dobro uspela, zlasti če upoštevamo denarno krizo, ki vlada po deželi. — Igra se bo pomožnosti ponovila, ker ljudem izvanredno ugaja.

Sv. Lovrenc v Slov. Goricah. Dne 22. julija t. l. se je pri nas ustanovilo društvo kmetiskih fantov in deklet. Ustanovnega zbora se je udeležilo 25 fantov in nekaj deklet, ki so z zanimanjem poslušali delegata iz Maribora, ki jim je v stvarnih in jedrnatih besedah orisal pomen in namen novega društva. V odbor so bili izvoljeni: Anton Čuček iz Dragoviča predsednik, Ivan Toplak iz Most, tajnik, Franc Čeh, Grlinci, blagajnik, v odbor pa: Janez Holc, Zagorci, Phler Janez, Moste, Alojs Druzovič, Dragovič, Franc Čeh, Hvalentinci, Rižner Jakob, Grlinci, Čeh Ivan, Grlinci, Anton Osterc, Gradišak in Franc Berlak iz Dragovič.

Pozdravljeni novi borci za kmetško idejo!

Velika Loka. Naše društvo kmetiskih fantov in deklet je v zadnji številki „Grude“ objavilo, da se bo vršila 5. avgusta veselica, katera se je pa vsled raznih zaprek preložila.

Isti dan se je vršila seja odbora, kjer smo razpravljali in sklenili prirediti srečolov. Priporočamo se že sedaj vsem prijateljem, da bodo pridno segali po srečkah.

V zadnji številki smo tudi pomotoma izpustili, da sta bila na občnem zboru izvoljena v odbor tov. Anton Sotler in tovarišica Milka Barle.

Iz Tajništva. Kmetiski praznik na Krškem polju, ki bi se imel vršiti dne 15. avgusta, se je radi smrti Stjepana Radiča preložil. Kedaj se bo vršil, bo natančno poročal „Kmetiski list“.

V prihodnji številki priobčimo vzorec društvenega kroja. Društvu v Št. Jurju ob Ščavnici se zahvaljujemo za poslano sliko.

Ob priliki smrti velikega vodje hrvatskega kmeta Stjepana Radiča je imela Zveza dne 10. t. m. žalno sejo. V kratkih jedrnatih besedah se je spominjal tov. Dolfe Šauer velikega pokojnika. Nato je bilo sklenjeno, da se odpošlje sožalno pismo soprogi blagopokojnika ter HSS. Zvezo je na pogrebu zastopal tov. Mravlje.

O našem pokretu. Počasi, toda vztrajno se širi naš pokret. Ustanavljajo se nova društva in stara se oživljajo. Vedno prihajajo dopisi, v katerih nas prosijo, da naj jim pomagamo pri ustanavljanju društev. Tajništvo gre seveda vsem drage volje na roko in po možnosti se bo vsakega ustanovnega občnega zbora udeležil delegat Zveze. Naše prijatelje pa v onih krajih, kjer dosedaj še ni našega društva, prosimo, da pripravijo vse potrebno za ustanovitev novega društva. V naših društvih naj se navzamejo naši tovariši novega svežega duha; naše društvo naj bo ognjišče novega zdravega pokreta, ki naj zajame polagoma celo našo Slovenijo in jo vzbudi k novemu poštenemu življenju. Delo, bodi naše geslo in bodočnost je naša.

Strokovna knjižnica Zveze. Na seji Zveze dne 27. julija t. l. je bilo soglasno sklenjeno, da se osnuje strokovna knjižnica Zveze. Ta knjižnica naj bi vsebovala vsa dela, ki so v neposredni in posredni zvezi z našim pokretom. Vpoštev pridejo ne samo dela napisana v slovenščini, ki jih je itak bore malo, temveč tudi knjige, pisane v najrazličnejših jezikih.

Da je taka knjižnica prepotrebna za uspešen razvoj našega pokreta, je jasno in ni treba še posebej dokazovati. Saj nismo imeli dosedaj slične ustanove, kjer bi se, zlasti naši mlajši tovariši, idejno naobrazili in se seznanili s sličnimi gibanji v drugih državah, kar je za uspešen razvoj našega pokreta zelo važno.

Mnogo dela bo treba, da to svojo idejo oz. sklep realiziramo. Predvsem je Zveza radi slabih gmotnih sredstev tu navezana na podporo svojih prijateljev. Prepričani smo, da leži pri posameznikih mnogo knjig, ki bi spadale v strokovno knjižnico, brez pravega haska, Zvezi bi pa bile te knjige z ozirom na zgoraj označen namen zelo koristne. Zato prosimo vse naše prijatelje, da nam pomagajo pri uresničitvi našega sklepa in nam odstopijo take knjige, če že ne brezplačno, pa vsaj proti primerni odškodnini. Imena darovalcev bomo priobčili v „Grudi“.

Malo dobre volje in požrtvovalnosti bo treba in kmalu bomo imeli knjižnico, ki bo nam vsem v ponos in — v prvi vrsti — v korist.

NOVE KNJIGE.

Boj in zmaga. Pravljica. Spisal Gustav Strniša, ilustriral Justin, Kot II. zvezek nove serije knjižnice „Svete vojske“ je izšla knjižica s sledečo vsebino: V vasi Žeja primanjkuje vode. Mladi junak Tomažek najde po dolgih naporih v gorah vir, ki ga straži zmaj in ne dopusti, da bi vaščani napeljali vodo v dolino. Končno se Tomažu posreči ubiti zmaja in rešiti zakleto kraljičino v gori ter vaščanom preskrbeti zdravo vodo mesto pogubnega žganja. Pravljica je zelo napeta in se bo mladini priljubila. Knjižica je bogato ilustrirana tako, da se čudimo, da jo more nuditi založba za nizko ceno 5 Din. Dajte ljubko knjižico mladini v roke: hvaležna Vam bo za ta dar.

Poravnajte naročnino!

Zaključek te številke 10. VIII. 1928. Prihodnja številka se zaključuje 10. IX. 1928.

Oglasilo Zveze društev kmetaskih fantov in deklet v Ljubljani. — Izdala konzorcij „Grude“ v Ljubljani. Odgovoren Dr. Janže Novak. — J. Blasnik nast. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Mhael Rožanec.